

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ –
ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ТА РОБОТИ З ТАЛАНОВИТОЮ МОЛОДДЮ**
вул. Серпнева, 14-а, м. Суми, 40007, тел./факс. (0542) 33-11-85, тел. 33-52-37
E-mail: osvita.cocpo@sm.gov.ua Код 23820094

28.08.2023 № 519

На _____ від _____

**Керівникам органів управління освітою
Директорам закладів позашкільної
освіти**

**Методичні рекомендації
щодо організації освітнього процесу у 2023/2024 навчальному році
у закладах позашкільної освіти**

Півтора роки тому з повномасштабним вторгненням російської армії розпочався новий етап російсько-української війни, яка триває з 2014 року. Для нашої країни вона стала народною війною за незалежність і суверенітет, за цивілізаційний вибір і приналежність до європейської цивілізації, її засадничі цінності, права і свободи.

Війна, як ніколи, згуртувала українську націю, мобілізувавши весь її потенціал на відсіч ворогу. Вона торкнулася кожної української родини, стала частиною нашого життя, а перемога у ній стала спільною метою всього українського народу.

Незважаючи на складну ситуацію, заклади позашкільної освіти області продовжують надавати якісні освітні послуги здобувачам освіти, демонструючи результативність своєї роботи.

Підготовка закладів позашкільної освіти до нового навчального року здійснюється відповідно до Листа МОН «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2023/2024 року» № 1/6990-23 від 17 травня 2023 року.

Одним із ключових питань організації освітнього процесу у 2023/2024 році, що визначені Міністерством освіти і науки України, є **безпекова складова**: створення належних, безбар'єрних, рівних умов здобуття позашкільної освіти, організація безпечного освітнього середовища (Концепція безпеки закладів освіти, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 301-р).

У контексті національних нормативних підходів актуалізуються поняття: освітня безбар'єрність, гендерна рівність, універсальний дизайн, рівні можливості та вільний доступ до освіти.

Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року визначає такі ключові напрями: фізична безбар'єрність, інформаційна безбар'єрність, цифрова безбар'єрність, суспільна та громадянська безбар'єрність та інші. Така термінологія – в основі Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р.).

Програмне забезпечення закладів позашкільної освіти здійснюється відповідно до Листа Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» від 16.08.2023 № 21/08-1330 «Про методичні рекомендації щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти». Організацію освітнього процесу в закладі позашкільної освіти визначає Освітня програма закладу, освітніми компонентами якої є навчальні програми за напрямками позашкільної освіти, інші компоненти для вільного вибору здобувачів освіти, сплановані і організовані для досягнення визначених результатів навчання.

Навчальні програмами з позашкільної освіти за різними напрямками розміщено на вебсайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

комунального закладу Сумської обласної ради – обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю

<https://www.ocpo.sumy.ua/informacijno-resursnij-centr/programne-zabezpechennja.html>.

Навчальні програми з позашкільної освіти конкретизують очікуваний результат навчання як формування компетентностей. Заклади позашкільної освіти можуть використовувати у своїй діяльності навчальні програми з позашкільної освіти, схвалені (рекомендовані) центральними органами виконавчої влади, що забезпечують реалізацію державної політики у відповідній сфері; навчальні програми з позашкільної освіти, що затверджені закладами освіти, іншими суб'єктами освітньої діяльності та науковими установами тощо відповідно до порядку; самостійно розроблені навчальні програми з позашкільної освіти, які схвалюються педагогічною радою закладу та затверджуються керівником закладу позашкільної освіти.

Значну увагу у змісті навчальних програм приділено розвитку STEM-освіти, формуванню дослідницьких компетентностей здобувачів освіти.

Розвитку інформаційної компетентності здобувачів освіти, яка є метапредметною, сприятиме використання офіційного вебресурсу і мобільного додатку Міндовкілля ЕкоЗагроза – джерело достовірної інформації про стан повітря, води, ґрунту та інші довкіллі дані (моніторингових систем щодо якості повітря та рівня радіаційного забруднення по всій Україні; актуальні факти екологічних загроз, спричинених російськими окупантами тощо). Це єдине офіційне джерело перевіреної інформації. Тому, всім учасникам освітнього процесу радимо активно користуватися вебресурсом і мобільним додатком Міндовкілля – ЕкоЗагроза» <https://ecozagroza.gov.ua/>.

Організація освітнього процесу може здійснюватися в очному і дистанційному режимах, або за змішаною формою, що поєднує офлайн, онлайн та

дистанційний формат навчання. Таке поєднання можливе, зокрема, для різного виду занять (практичні, лабораторні заняття проводяться в офлайн форматі, лекційні – в онлайн та дистанційному). Можуть організовуватися індивідуальні форми здобуття освіти, реалізуючи індивідуальну освітню траєкторію здобувача освіти. Форма організації освітнього процесу залежить від безпекової ситуації в кожному населеному пункті і визначається рішенням військово-цивільних адміністрацій. Рішення щодо вибору форми навчання приймається за участю батьків. Якщо батьки не погоджуються з очною формою навчання, вони можуть обрати дистанційну форму або індивідуальний графік навчання.

Під час організації дистанційного навчання рекомендуємо використовувати методичні рекомендації щодо навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті (лист МОН від 19.05.2020 року № 6/643-20) (<https://mon.gov.ua/>) та відповідні навчальні матеріали розміщені на сайтах Національного еколого-натуралістичного центру <https://nenc.gov.ua/>, Telegram-каналі «Дистанційка НЕНЦ».

- Українського державного центру національно-патріотичного виховання краєзнавства і туризму <https://patriotua.org>, де можна ознайомитися з методиками організації роботи в гуртках спортивно-туристського, туристсько-краєзнавчого, військово-патріотичного напрямів роботи.

- Українського державного центру позашкільної освіти <https://udcpo.com.ua/>, де знаходяться матеріали з організації роботи за науково-технічним, художньо-естетичним напрямками роботи.

- Онлайн хабу позашкільної освіти Сумщини «Україна – це ми» <https://www.ocpo.sumy.ua> – регіонального хабу позашкільної освіти, доступного і зручного для дітей і дорослих, відкритого для різних форм комунікації, навчально-творчої і соціокультурної взаємодії.

З метою створення умов для залучення дітей до якісного і змістовного дозвілля, вивчення і популяризації кращого досвіду педагогів закладів позашкільної освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» ініціював створення електронної сторінки «Позашкілля: скарбничка досвіду»:

<https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/pozashkillia-skarbnychka-dosvidu>.

Психологічний супровід учасників освітнього процесу – здобувачів освіти, педагогів і батьків є важливою складовою для забезпечення їхнього ментального здоров'я та формування соціально-емоційних навичок. Цьому сприяє низка програм, зокрема - Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» (Лист ІМЗО від 29.03.2023 року № 21/08-479 «Про Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?»»), яка була розроблена Міністерством освіти і науки України спільно з психологічними службами. Ця програма має на меті покращити психологічний стан здобувачів освіти, забезпечити їм підтримку та навчити ефективним стратегіям управління емоціями. Програма спрямована також на попередження психологічних проблем, розробку навичок саморегуляції, підвищення емоційного і соціального благополуччя дітей, підтримку розвитку позитивного психологічного середовища в закладі освіти, що сприятиме підвищенню академічних досягнень і загального самопочуття дітей.

Комунікаційні майданчики Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?»:

Спеціальна сторінка – <http://howareu.com>

Facebook – <https://www.facebook.com/howareu.program>

Instagram – https://www.instagram.com/howareu_program

YouTube – https://www.youtube.com/@howareu_program

Twitter – <https://twitter.com/howareuprogram>

Telegram – https://t.me/howareu_program

TikTok – https://www.tiktok.com/@howareu_program

Viber –

<https://invite.viber.com/?g2=AQAYHzQp6XJwmVCkkkXeWJVdLF8eAQa8Pzq3NYgcLWJGls3sN3tGibu5P%2BEH0rsb>.

За можливості в закладі позашкільної освіти створюються умови для реалізації психологічного супроводу учасників освітнього процесу, що включає в себе тренінги з розвитку емоційного інтелекту, психологічні консультації, групову роботу зі здобувачами освіти та інші практики, які сприяють психологічному благополуччю. Психологічний супровід учасників освітнього процесу має бути доступним для всіх зацікавлених сторін. Спілкування з психологом індивідуально або ж групові заняття допоможуть дітям і педагогам подолати стрес, а вимушенопереселеним – адаптуватися до нового середовища та почуватися в ньому більш комфортно. Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато дітей переживають виснаження, спустошення, відчувають тривогу й паніку. Тому підтримка, яка допоможе покращити емоційний стан учасників освітнього процесу, дуже важлива. Заклади освіти під час війни є своєрідними форпостами безпеки для тих, хто приходить до них за допомогою.

Освітній процес має бути спрямований на подальшу успішну реалізацію дитини. Для цього потрібні не лише знання, а й соціально-емоційні навички (СЕН Social and emotional learning, SEL)". СЕН – це інструмент розвитку м'яких навичок або "soft skills", тобто, уміння комунікувати, співпереживати собі й іншим, керувати своїми емоціями, працювати в команді, креативно й критично мислити, вести за собою і виважено йти за лідерами тощо. Основними засобами формування соціально-когнітивних навичок в позашкільній освіті можуть бути: комунікативні тренінги; розвиток критичного мислення; групові проекти і співпраця, інтерактивні тренінги з вирішення проблем; розвиток емоційного інтелекту.

Ці методи, поєднані й адаптовані до вікових особливостей та інтересів здобувачів освіти, сприяють успішній адаптації їх у суспільстві і досягнення особистого розвитку.

Серед напрямів **виховної** роботи з дітьми та молоддю сьогодні найбільш актуальними є громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання (Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена наказом МОН від 06.06.2022 року № 527, зі змінами від 23.06.2022 року № 586).

Розвитку громадянської свідомості, патріотичного виховання молоді, посиленню суспільної згуртованості громадян України на основі

загальнолюдських цінностей і національних традицій сприяє участь у **волонтерській діяльності**.

Волонтерство в позашкільній освіті може мати різні форми:
<https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/2022-10-194.pdf>.

Волонтери допомагають в організаційній та інформаційній підтримці хабів для тих, хто їх потребує, у проведенні тренінгів, лекцій, воркшопів, реалізації проєктів благодійного спрямування. Українська Волонтерська Служба спільно з Klitschko Foundation підготувала підбірку порад, де і як підлітки можуть допомогти під час війни
<https://platforma.volunteer.country/posts/yak-pidlitky-mozhut-dopomohty-pid-chas-viiny>
у.

З метою посилення виховного потенціалу закладів позашкільної освіти, формування партнерських відносин між педагогами, батьками, державними і громадськими інститутами щодо національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді рекомендуємо долучитися до обласних соціально-освітніх проєктів: **«Кровна родина»**, **«Діти розбудовують громаду»**, **«Популяризуючи українське, повертаємо своїх»**.

Пріоритетами **освітньої діяльності** закладів за напрямками та профілями позашкільної освіти у новому початковому році є:

- оновлення змісту позашкільної освіти відповідно до потреб здобувачів освіти в повоєнному періоді, забезпечення розвитку позашкільної освіти в контексті інтеграції до європейського освітнього простору;
- активне впровадження в освітній процес гуртків і творчих об'єднань технологій STEM-освіти як основного інструменту формування дослідницької компетентності здобувачів освіти.

У контексті вищезазначеного буде продовжено роботу обласної STEM-школи для педагогів-позашкільників з метою об'єднання педагогів-одномисльців задля актуалізації сучасних освітніх тенденцій в умовах закладів позашкільної освіти та підвищення їх фахової компетентності.

Робота STEM-школи передбачає участь у теоретичному й практичному модулях, презентацію освітнього продукту під час проведення обласного фестивалю STEAM-ідей «ЕКО-активна STEM-весна позашкільна».

Освітній процес в гуртках **гуманітарно-оздоровчого напрямку** зорієнтовано на формування життєвої компетентності здобувачів освіти, збереження здоров'я, безпеки життєдіяльності, формування навичок здорового способу життя, виявлення природних здібностей вихованців; цілеспрямований розвиток їхніх талантів і обдаровань, формування національно-патріотичної свідомості.

У зв'язку з цим у межах обласної STEM-школи заплановано обласний конкурс методичних розробок STREAM-активностей для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; засідання обласного методичного об'єднання для педагогів закладів позашкільної освіти, які працюють з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку з тем: «Art як складова STREAM-освіти у розвитку творчих здібностей вихованців»; «Співпраця з родинами вихованців у формуванні ключових компетентностей особистості»,

«Формування безпекової поведінки як складової здоров'язбережувальної компетентності засобами позашкільної освіти».

З метою забезпечення безпекової складової освітнього процесу пропонуємо використовувати наскрізні програми з безпеки життєдіяльності: «Абетка безпеки», «Безпека і Я» (розробник Перетятко К.Б.) для здобувачів освіти молодшого, середнього шкільного віку <http://surl.li/kcicy>, наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій» <https://nenc.gov.ua/>.

З метою розвитку творчих компетентностей здобувачів освіти **декоративно-ужиткового профілю** заплановано роботу обласного фестивалю мистецтв «Перлини нашої душі» - «Вибійка». Програмою фестивалю передбачено проведення заочної виставки-конкурсу для юних майстрів у категоріях початківці, майстри.

Номінації робіт для молодшої і старшої вікових категорій конкурсу «Чарівні барви Сумщини» - писанкарство, ткацтво, народна лялька, вишивка, кераміка, плетіння з природних матеріалів, декоративно-художній розпис, витинання. Фестиваль «Веселка творчості» відбудеться за напрямом «Бісероплетіння» у заочному форматі. Номінації заходу: прикраси, об'ємні вироби.

У заочному форматі відбудеться обласний етап Всеукраїнської виставки-конкурсу декоративно-ужиткового і образотворчого мистецтва «Знай і люби свій край» за номінаціями: декоративний розпис, ткацтво, витинання, ліплення, жіночі прикраси з бісеру, художня обробка деревини, художня обробка шкіри, іграшка, флористика, стрічкова вишивка, плетіння спицями, плетіння гачком, квілінг, плетіння з природних матеріалів, оригінальний жанр.

Тематика робіт учасників обласного фестивалю родинних реліквій «Мамина вишиванка» - «Жіноча сорочка».

З метою виявлення ефективних форм роботи творчих об'єднань за напрямом «Українські народні ремесла», популяризації творчості обдарованих дітей буде продовжено роботу обласної школи народних ремесел за напрямками писанкарство, вибійка.

Серед форм організації освітньої діяльності значну роль відіграють гуртки **туристсько-краєзнавчого напрямку**, які є не лише джерелом знань про рідний край, його історію, природу, сучасні екологічні проблеми краю, а й одним із пріоритетних напрямів виховання в молоді патріотизму, національної свідомості, високої моральності.

Пріоритетними завданнями діяльності педагогічних колективів з туристсько-краєзнавчого напрямку є виховання ціннісного ставлення особистості до історичної пам'яті українського народу, актуалізованої сучасною російсько-українською війною; формування в молодого покоління почуття любові до Батьківщини, вдячності її захисникам, привернення уваги до збереження історико-культурної спадщини українського народу.

З цією метою буде продовжено роботу за завданнями обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді «Герої сучасності серед нас», Міжрегіональної історико-краєзнавчої конференції учнівської молоді «Історична пам'ять в умовах сучасної війни», обласного соціально-освітнього проєкту «Зберігаємо історію –

творимо майбутнє», обласної конференції учнівської молоді «У світі краєзнавчих відкриттів».

Освітній процес у гуртках туристсько-краєзнавчого напрямку закладів позашкільної освіти має бути спрямованим на впровадження технологій пошукової та дослідницької роботи у практичну діяльність гуртків, творчих об'єднань. Цьому процесу сприяє участь вихованців у обласному етапі Всеукраїнської експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», в обласній просвітницько-краєзнавчій акції «Мій рідний край».

Творчому пошуку ефективних форм освітньої діяльності з формування в дітей і молоді патріотизму та національної гідності сприяє участь учнівської молоді в обласній краєзнавчій експедиції «З родини йде життя людини». У 2024 році здобувачі освіти працюватимуть за напрямом «Я пишаюся своєю родиною», що передбачає написання життєписів про членів родин, які мають здібності та таланти.

Системною формою національно-патріотичного виховання дітей та молоді, важливим засобом громадянської освіти, формування національно-патріотичної свідомості є **Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Джура»**. Виховна система гри «Джура» включає навчально-виховну роботу на базі закладу освіти впродовж усього навчального року, дає можливість залучити до спільних дій дітей, педагогів, батьків, представників органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Упродовж 2023/ 2024 року в межах гри планується проведення II (обласного) етапу гри «Сокіл» («Джура») для старшої вікової групи, II (обласний) етапу гри «Сокіл» («Джура») для середньої вікової групи, I (регіональний) етапу Всеукраїнського заочного конкурсу звітів про роботу роїв Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») для учасників молодшої категорії. З метою підготовки педагогів до створення та забезпечення діяльності осередків (роїв/курнів) гри «Джура» за єдиними національними стандартами та ціннісними орієнтирами Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді в новому навчальному році буде організовано вишколи в Школі виховників джур.

Освітній процес у **Сумському територіальному відділенні МАН України** буде організовано на основі індивідуальних і колективних форм роботи у творчих об'єднаннях, гуртках, профільних школах, секціях вищого навчального рівня.

На керівників гуртків покладаються завдання щодо підготовки слухачів МАН до участі в заходах обласного рівня: обласний літературний конкурс «Проба пера»; I етап Всеукраїнської науково-технічної виставки-конкурсу молодіжних інноваційних проектів «INVENTOR.UA», II етап Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, навчальні сесії для слухачів МАН; обласна фізико-математична школа, обласна історична школа «Нова генерація», обласна школа журналістики, обласний етап Олімпіади геніїв України (GENIUS Olympiad Ukraine 2024), обласна конференція «Перший крок у науку».

Слухачі матимуть змогу долучитися до Всеукраїнських конкурсів «Космос, людина, духовність» «Еко-погляд», науково-технічної виставки-конкурсу молодіжних інноваційних проектів «INVENTOR.UA», Всеукраїнської олімпіади креативності «Destination Imagination» тощо.

З метою вдосконалення професійної компетентності педагогів буде організовано роботу методико-педагогічних студій, Тижня професійної майстерності, постійно діючого онлайн-семінару «Моделювання сучасного науково-освітнього простору Сумського територіального відділення Малої академії наук України: стратегії, технології, ресурси, прогнозований результат».

Освітній процес за **науково-технічним напрямом** буде спрямовано на реалізацію компетентнісного підходу до творчого розвитку дитини засобами науково-технічної творчості, удосконалення системи освітньої роботи в умовах дистанційного та змішаного навчання, оволодіння педагогами та вихованцями сучасними формами інформаційно-комунікаційних технологій.

Освітня робота в гуртках здійснюється на засадах психолого- педагогічного проектування особистісного розвитку дитини, впровадження інноваційних методик, технологій інтерактивного навчання, проєктної діяльності, індивідуальної та групової роботи в режимі онлайн.

Система організаційно-масової роботи сприяє ефективній організації та проведенню обласних масових заходів науково-технічного напрямку, які плануються за основними профілями гурткової роботи. У 2023/2024 навчальному році планується проведення заходів обласного рівня для дітей та учнівської молоді (посилання), більшість із яких відбудеться у форматі онлайн-зустрічей, прямих ефірів, заочних конкурсів, що дозволить залучити більше учасників з територіальних громад області.

У межах обласного соціально-освітнього проєкту «Кровна родина», з метою відродження та збереження національних сімейних традицій і цінностей для вихованців та їх батьків буде проведено обласний (заочний) конкурс фото- та відеоробіт «Сімейне захоплення».

Для подальшого ефективного упровадження STEM-освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання у гуртках науково-технічного напрямку планується проведення методичного об'єднання для керівників гуртків «Робототехніка» з теми «Освітня робототехніка як інструмент реалізації STEM-освіти» та семінару для керівників гуртків початкового технічного профілю з теми «Особливості організації і проведення змагань з початкового технічного моделювання у 2023/2024 навчальному році», під час яких будуть розглянуті питання щодо оновлення змісту освіти шляхом застосування інноваційних розвивальних методик, професійну орієнтацію як один з основних напрямів виховної роботи з вихованцями гуртків науково-технічного напрямку, проведення заходів з технічної творчості в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Пріоритетними завданнями діяльності закладів освіти за **еколого-натуралістичним напрямом** є забезпечення якості еколого-натуралістичної складової освітнього процесу в контексті науково-методичних проблем, над якими працюють заклади освіти, реалізація завдань соціально-освітніх, методичних проєктів, спрямованих на формування національної свідомості дітей та учнівської молоді засобами еколого-натуралістичної освіти, удосконалення програмно-методичного забезпечення освітнього процесу гуртків і творчих об'єднань еколого-натуралістичного спрямування у контексті врахування потреб воєнного

періоду, безпекової складової освітнього процесу, технологій психологічної та психосоціальної підтримки, розроблення цифрових навчальних матеріалів для забезпечення освітнього процесу закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку з урахуванням технологій STEM-освіти на засадах сталого розвитку.

Вирішенню цих завдань сприятиме участь учнівських і педагогічних колективів, батьківської спільноти у реалізації обласних соціально-освітніх проєктів «Майбутнє за ЕКОгромадою», «Кровна родина»; діяльність дитячо-юнацьких спілок Всеукраїнської екологічної ліги, Українського товариства охорони природи; впровадження сучасних організаційно-педагогічних методик щодо раннього творчого розвитку дитини; організація дослідницької діяльності вихованців за міжнародними науково-освітньою програмою GLOBE, освітніми проєктами «Зелений пакет», «Озонекшн»; виконання проєктів спільно з науковими установами, природоохоронними організаціями, у тому числі у змішаному форматі.

Зміст практичної частини навчальних програм у залежності від поточної безпекової ситуації можна реалізовувати шляхом проведення віртуальних екскурсій, майстер-класів, у тому числі в укриттях цивільного захисту; виконання адаптованих до домашніх умов вихованців практичних робіт; навчально-дослідницьку діяльність вихованців на учнівській навчально-дослідній земельній ділянці організовувати у мікрогрупах за профілями позашкільної еколого-натуралістичної освіти.

Дистанційну роботу в умовах змішаного навчання у гуртках і творчих об'єднаннях еколого-натуралістичного напрямку доцільно здійснювати на платформах для онлайн взаємодії –Microsoft Teams, Google Meet, Skype, Zoom, Loom, Google Classroom, Moodle; для виготовлення цифрового навчального контенту використовувати платформи – Thinglink, Buncee, EdPuzzle, Kaltura, Squigl, Coggle, Slidesgo, Canva, Classtime, LearningApps, Google Presentations, Slideboom, Sway тощо.

Вибір форм організації змішаного навчання, освітнього цифрового контенту здійснюється педагогами відповідно до визначеної мети заняття та бажаного результату шляхом застосування основних форм онлайн комунікації – відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта тощо.

Під час планування і проведення дослідницької роботи у природних біотопах слід ураховувати інформацію про небезпеку проведення польових досліджень на територіях, які були під окупацією, заборону на відвідування лісових масивів та інших потенційно небезпечних місцевостей та об'єктів.

З метою організації якісного проведення обласних заходів та участі у всеукраїнських за **художньо-естетичним напрямом** позашкільної освіти заплановано цикл майстер-класів, засідань профільних методичних об'єднань завідуючих відділами, методистів закладів позашкільної освіти, місцевих органів управління освітою «Сучасні аспекти роботи з дітьми та учнівською молоддю за художньо-естетичним напрямом позашкільної освіти: актуальні завдання, нові можливості та ресурси», засідання обласного методичного об'єднання завідуючих відділами, методистів «Професійна взаємодія – запорука успішності педагога», засідання творчої групи керівників гуртків творчих об'єднань вокального профілю

«Упровадження сучасних форм і засобів національно – патріотичного виховання в освітній процес творчого об'єднання вокального профілю».

Діяльності гуртків, творчих об'єднань має бути спрямовано на надання моральної підтримки воїнам, захисникам України. До репертуару колективів хореографічного, вокального, театрального, інструментального (музичного) мистецтва доречно включити пісні про Україну, військово-патріотичну, родинну, екологічну (екологозахисну) тематику.

Гуртки, студії образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва мають організувати роботу таким чином, щоб результатом роботи творчих об'єднань були тематичні, звітні виставки малюнків, сувенірної, патріотичної продукції. Такі заходи мають бути проведені за підсумками роботи за півріччя, рік, до календарних, державних свят, на підтримку представників особливо важливих професій – лікарів, рятувальників, військовослужбовців.

У новому навчальному році рекомендуємо долучити дитячі творчі колективи до участі у соціально важливих проєктах, а саме акціях «Запали свічку пам'яті», «Подякуй військовим», «Разом до Перемоги», «Танцюй під українську», онлайн-челенджі відеопривітань до Дня позашкільника Сумщини, Дня Збройних сил України, мистецького проєкту «Діти України вірять в ЗСУ», виготовлення ART-колажів до Дня Збройних сил України, челенджів #ДИСТАНЦІЙНИЙТИМБІЛДІНГ тощо.

Основним завданням роботи обласного профільного методичного об'єднання педагогів гуртків **туристсько-спортивного напрямку** закладів освіти є створення умов для росту професійної майстерності керівників гуртків, упровадження нових технологій навчання в освітній процес.

З метою удосконалення професійної майстерності педагогів області у 2023-2024 навчальному році заплановано проведення профільних семінарів з видів туризму та спортивного орієнтування, Чемпіонату Сумської області зі спортивного туризму для працівників закладів освіти. Заплановано проведення засідань обласних методичних об'єднань з питань організації суддівства змагань зі спортивного туризму, забезпечення безпеки учасників змагань, запровадження інтегрованих курсів STEM-освіти в навчальні програми гуртків туристсько-спортивного профілю.

З метою надання методичної допомоги педагогам у підготовці вихованців гуртків спортивно-туристського профілю закладів позашкільної освіти області до участі у змаганнях обласного та всеукраїнського рівнів продовжить роботу обласна школа туризму, заняття якої відбуватимуться у змішаному форматі.

З метою вдосконалення вмінь і навичок вихованців гуртків фізкультурно-спортивного напрямку буде організовано низку заходів обласного рівня, спрямованих на формування навичок здорового способу життя, зокрема: онлайн-змагання з Інтернет-Трейлорієнтування «Парк-тури», змагання зі спортивного орієнтування, туризму; спортивно-розважальні програми «Весняний турнір», «Valeo!» – бути здоровим», «Сильна родина – непереможна країна» тощо.

Звертаємо увагу на необхідність дотримання умов проведення заходів та норм академічної доброчесності. Обласні заходи за напрямками позашкільної освіти проводитимуться відповідно до циклограми на 2023/2024 навчальний рік в заочному (онлайн) форматах.

Ефективність запропонованих заходів залежить від забезпечення закладів позашкільної освіти сучасним цифровим обладнанням та підвищення цифрових навичок і компетентностей усіх учасників освітнього процесу.

Ще раз наголошуємо, що пріоритетом освітньої діяльності має бути **безпекова складова**. Для організації освітнього середовища в захисних спорудах цивільного захисту закладів позашкільної освіти пропонуємо проектування освітнього простору в бомбосховищах за технологією «**Стіни, які говорять**», що є системою візуалізації знань і процесом занурення здобувачів освіти і дорослих в освітній простір закладу освіти. Тобто, стіни бомбосховища можна використовувати для проведення фотовиставок, конкурсів малюнків, плакатів тощо.

В укритті можна створити окремі осередки активності здобувачів освіти (це залежить від умов укриття). Розміщення осередків необхідно чітко продумати, і створювати так, щоб матеріали, які стимулюють розвиток пізнавальних здібностей, розташовувалися в різних функціональних просторах. Так, частина бомбосховища може мати й умовну назву «кабінет» – відповідне місце для проведення профільних занять, осередок дослідницької діяльності, ігровий, книжковий осередки, відеозал тощо. Для проведення (або продовження) профільного заняття кожному керівнику гуртків ЗПО бажано мати умовно свою локацію (пару столів із стільцями).

Рекомендуємо проводити заняття, що спрямовані на піклування про ментальне здоров'я учасників освітнього процесу, використовуючи різні форми навчання: майстер-класи, тренінгові заняття, гейміфікацію навчання, арт-терапію.

Арт-терапія – вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості. При використанні арт-терапії можна танцювати, створювати казки, ліпити з пластиліну, тіста чи працювати з піском. Можна використовувати будь-яку творчу діяльність, що допомагає проявити та висловити свої емоції. Наприклад, терапевтична фотографія. Це своєрідна самотерапія, яка полягає у фотографуванні, публікації, обговоренні з іншими людьми фотознімків. Вона допомагає у боротьбі зі стресом, відчуттям тривожності, фобіями і навіть депресією. Психологи, наприклад, радять під час війни фотографувати природу і ділитися знімками у соцмережах. Такі фото мотивують людину помічати красу навколо та цінувати її. Крім того, спостереження за природою дають усвідомлення того, що життя навколо нас, попри все, продовжується. Це допомагає налаштуватися на оптимістичні думки, зміцнює віру у краще.

Відомо, що читання книг допомагає у подоланні тривожності та депресії. Дієвим є метод психологічної корекції особистості дитини за допомогою читання / прослуховування спеціально підібраних текстів народної фантастичної прози або літературних казкових творів – **казкотерапія**. Доречно використовувати цей вид арт-терапії під час перебування з дітьми у бомбосховищі. Це допоможе їм подолати страх та дискомфорт. Радимо терапевтичні книжки для дітей від психологині Наталії Чуб. Читання є дієвим способом самодопомоги на рівні з медитацією чи йогою, відволікає та допомагає абстрагуватися від жахливої реальності, тому рекомендуємо практикувати таке дозвілля.

Експерти ЮНІСЕФ спільно з МОН України розробили спеціальний poradnik для педагогів, який містить низку **активностей** для дітей різного віку. Вправи рекомендовано виконувати з дітьми у бомбосховищі закладів освіти під

час повітряної тривоги, задля зняття у них емоційної напруги і тілесних зажимів, заспокоєння, розвантаження, підвищення власної внутрішньої сили, нормалізації фізичного стану, боротьби зі страхами через можливість поринути в іншу реальність та сфокусуватися на приємних спогадах, формуванні позитивних емоцій. Активності будуть цікаві дітям усіх вікових груп та містять креативні завдання зі створення стендапів, музики, малюнків тощо.

Посилання:

<https://op.ua/news/lifehack/chim-zaynyati-ditey-u-bomboshovischi-shkoli-poradi-dlya-vchiteliv>

А також цікавими будуть:

- вправи для дітей та підлітків, які перебувають у стресовій ситуації, для зняття психоемоційного напруження

<https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voiennykh-diy/vpravy-dlia-ditey-ta-pidlitkiv-iaki-perebuvaiut-u-stresoviy-sytuatsii-dlia-zniattia-psykhoemotsiynoho-naprzhennia>;

- ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА (Коротка інструкція)

https://docs.google.com/document/d/1V3YKJRuI_AARE8GMCnY10BRS7MFvmcV7/edit;

- Як безпечно пережити воєнний час?

<https://docs.google.com/document/d/1a7HG2Y69CzRVc3pKSnadVjNTKnFrpPMR/edit>;

- ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ САМОДОПОМОГИ (НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ)

https://docs.google.com/document/d/15Om43dVog0F05D5uGgN71vXsM_4xh5DF/edit;

- Ігри для зняття втоми, напруги, агресії

https://docs.google.com/document/d/1JD_Kru_x0IqI8SF7ELsrAN8TCBBotkCG/edit;

- Швидка допомога дітям, що пережили сильну стресову подію

<https://drive.google.com/file/d/1Cu3mgU0S5xARrhoNrEP3SOMmTPT3FhkN/view>

Як варіант, пропонуємо для використання сервіс Google Expeditions. Додаток містить понад 200 експедицій, додаток Google Arts & Culture на пристроях iOS і Android. Панорамні відео доступні також на YouTube.

Віртуальні тури Україною <https://ua.discover.net.ua/virtual-tours>, віртуальний тур українськими музеями просто неба <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>;

27 українських театрів онлайн <https://theatre.love/blog/26-ukra-nskih-teatr-v-onlayn/>.

Інші онлайн ресурси, які можуть бути корисними:

Онлайн-бібліотека аудіо-книг, електронні бібліотеки

<https://vchasnoua.com/donbass/64487-virtualni-kontserty-podorozhi-i-kinoteatry-iaak-ne-nudhuvat-pid-chas-karantynu> AeLib:

Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади

<http://ae-lib.org.ua/index.htm>

Бібліотека Української Поезії

<http://poetyka.uazone.net/>

Веб-проект "Читанка" - це дитяча публічна онлайн-бібліотека

<http://chytanka.com.ua/>

Електронна бібліотека НБУ для дітей

<http://www.chl.kiev.ua/elibrary/Book/Index>

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА - Електронна бібліотека

<https://ukrclassic.com.ua/>

Цифровий простір володіє потужним освітньо-виховним потенціалом, що відповідає потребам і запитам сучасної дитини у яскравих зовнішніх враженнях, спілкуванні й грі та дозволяє швидко накопичувати аудіовізуальну інформацію. Створення єдиного цифрового освітньо-виховного середовища закладу позашкільної освіти слугуватиме об'єднанню суб'єктів освітньої діяльності у забезпеченні єдиного простору для комунікації та обміну інформацією, розміщення необхідного якісного цифрового освітнього контенту та легкого доступу до навчального матеріалу для забезпечення здобуття освіти дітьми, їх розвитку і вихованню. З цією метою НЕНЦ організував «ЕкоYouTube-канал» – безпечний простір, у якому діти можуть розмішувати відео з цікавими розповідями про природничі науки, обговорювати свої проекти тощо.

На телеграм-каналі ініційовано Кібер-рух «Future» («Майбутнє»), що передбачає створення підлітками власних сторінок-блогів крізь призму «Здорова нація – майбутнє України!» з метою залучення великої кількості дітей у просуванні власного телеграм-каналу, створення якісного контенту, використання інтернету правильно і безпечно. Завдання кібер-руху: покращення стану навколишнього середовища через безпечний кіберпростір; налагодження нових знайомств серед учасників; організація корисних івентів; створення унікального контенту.

Пропонуємо такі онлайн ресурси:

- онлайн-курси для підлітків «Кіберпростір та кібербезпека», «Навички для успішного життя»;
- дистанційне навчання за програмою «Цифрові інструменти Google для освіти» від МОН і Google Україна;
- курс «Долаємо стреси разом»;
- програма «Помічай, упізнавай, поведься безпечно: підвищення обізнаності про ризики вибухонебезпечних предметів»;
- Матема – чат-бот безоплатних занять з математики bit.ly/3rW6G5Z;
- Підтримка для дітей – спільнота для психологічної допомоги дітям bit.ly/3vTuQ2u;
- Школаінфо – найбільший освітній паблік України з онлайн-уроками, новинами та навчальними лайфхаками bit.ly/37NSs0i;
- Освітній чат-бот EducationUaBot Telegram – <https://t.me/EducationUaBot> та Viber – bit.ly/3ONIT1S
- EdEra для школярів – онлайн-ресурс курсів, освітніх трендів та ефективного навчання, інформація про безпеку під час війни bit.ly/3LoOkSP.

На **першому занятті** нового навчального року логічно поговорити про незламність українського народу, історичні витоки, про наші спільні завдання щодо наближення перемоги.

Метою першого заняття є формування почуття гордості й приналежності до незламного українського народу, який героїчно боронить власну державу, і як наслідок – готовності до посиленої участі у справі захисту суверенітету України та відновлення її територіальної цілісності, долучення до волонтерського руху, допомога армії; глибокої пошани до загиблих героїв і вшанування їх світлої пам'яті; поваги до Збройних сил України й усіх причетних до справи захисту нашої Вітчизни і вдячності їм; співчуття до людей, скалічених війною, до родичів тих, хто загинув на війні, тих, хто втратив житло або був змушений його покинути; стійкості до впливів пропаганди країни-агресора.

Україна вистояла завдяки героїзму, який слід розглядати як найвище виявлення самовідданості й мужності у виконанні громадянського обов'язку, як окремою особою, так і підрозділами, та містами в цілому. Це зумовлює сюжеттику заняття, на якому можуть бути використані історії окремих особистостей або підрозділів. При виборі прикладів героїзму найкраще звертатися до тих, що мають відношення до регіону або його представників. Можна використати матеріали обласних краєзнавчих конференцій учнівської молоді «Герої сучасності серед нас», «Історична пам'ять в умовах сучасної війни».

Єдність і здатність до згуртованості всього українського суспільства виявляється в кількох площинах: волонтерський рух (технічна, фінансова, медична, гуманітарна допомога військовим і цивільним), допомога і надання прихистку мешканцям з окупованих територій та місць бойових дій. Висвітлюючи цей аспект, можна звернутися до досвіду самих здобувачів освіти.

Обираючи форму проведення заняття і добираючи матеріал, слід виходити з вікових особливостей дітей, зі специфіки нашого регіону і з особистого досвіду здобувачів освіти. Керівники гуртків мають бути стійкими та збалансованими. Адже діти чутливі до наших емоцій, жестів та поведінки навіть більше, ніж до слів, які ми промовляємо.

Варто поговорити про героїчне історичне коріння незламності, про культуру як транслятора незламності (від дум – до Державного Гімну України).

Під час заняття слід спланувати хвилину мовчання з вшанування пам'яті загиблих; використовувати хроніки війни, розповіді учасників/учасниць, відеоролики, пісні. За можливості запросити воїнів, волонтерів, діячів культури, поетів, письменників, акторів.

Це сприятиме вихованню у здобувачів освіти почуття патріотизму, відповідальності за долю держави; формуванню розуміння високої цінності українського громадянства, внутрішньої потреби бути громадянином України; збереження і продовження українських культурно – історичних традицій; виховання шанобливого ставлення до української мови, історії.

Це можуть бути як традиційні заняття, так і заняття-екскурсії, конференції, -вистави, -флешмоби тощо. Під час заняття керівник гуртка може організовувати створення листівок, побажань для захисників України.

Загальна тема першого заняття **«Живе і буде жити Україна, ніхто не спинить крил наших політ!»**. У контексті цієї загальної теми педагоги можуть обрати для дітей молодшого шкільного віку теми: «Я люблю свою країну», «Діти об'єднують Україну»; для середнього – «Україна починається з тебе», «Українці серед інших європейських націй»; для старшого: «Любіть Україну у сні й наяву...», «Героїчна, смілива і сильна – моя Сумщина!».

<https://www.schoollife.org.ua/stsenariyi-pershogo-uroku-dlya-1-11-klasiv-2023-2024-n-r/> .

Якщо можна безпечно організувати освітній процес в закладі позашкільної освіти в очному форматі, необхідно це робити. Адже саме очне спілкування з однолітками та педагогами допоможе нашим дітям знову повернутися у нормальне життя, сприятиме їхній психологічній реабілітації.

Директор

Лариса ТИХЕНКО